

जनेन पित्रादिना जनं पुत्रादिं जनयन्नादिकृत् मृत्युना अंतकमपि मारयन्तं करः स्वयं त्वनादिरनंतोऽव्ययश्च ॥ ४५ ॥ इति श्रीभागवते महापुराणे तृतीयस्कंधे टीकायामेकोनत्रिंशत्तमोऽध्यायः ॥ २९ ॥ ॥ ७५ ॥ त्रिशेतुकायकांतादिलालनाकुलचेतसाम् कामिनांतामसीपापादधोगतिरुदीर्यते ॥ १ ॥ कालप्रभाववर्णनपूर्वकं वैराग्याय विचित्रकर्मकृतां संसृतिमध्यायत्रयेण प्रपंचयति तस्यैतस्य बलिनः कालस्य बलिनेति वापाठः काल्यमानः विचाल्यमानोऽपि वायोर्विक्रमं यथा मेघपंक्तिर्न वेद ॥ १ ॥ विक्रममेवाह यं यमर्थं दुःखेन प्रयासेनोपादत्ते आपाद

सोऽनंतोऽतकरः कालो नादिरादिकृदव्ययः ॥ जनं जनेन जनयन् मारयन् मृत्युनाऽतकम् ॥ ४५ ॥ इति श्रीभागवते महापुराणे तृतीयस्कंधे एकोनत्रिंशत्तमोऽध्यायः ॥ २९ ॥ ॥ ७५ ॥ कपिल उवाच तस्यैतस्य जनो नूनं नायं वेदो रुविक्रमम् ॥ काल्यमानोऽपि बलिनो वा योरिव घनावलिः ॥ १ ॥ यं यमर्थं मुपादत्ते दुःखेन सुखहेतवे ॥ तंतं धुनोति भगवान् पुमान् शोचति यत्कृते ॥ २ ॥ यद्ध्रुवस्य देहस्य सानुबंधस्य दुर्मतिः ॥ ध्रुवाणि मन्यते मोहाद् देहक्षेत्रवसूनि च ॥ ३ ॥ जंतुर्वै भव एतस्मिन् यां यां योनिमनुब्रजेत् ॥ तस्यां तस्यां सलभते निर्वर्तिन विरज्यते ॥ ४ ॥ नरकस्थोऽपि देहं वै न पुमांस्त्यक्तुमिच्छति ॥ नारक्यां निर्वर्तौ सत्यां देवमाया विमोहितः ॥ ५ ॥ आत्मजाया सुतागारपशुद्रविणबंधुषु ॥ निगूढमूलं हृदय आत्मानं बहु मन्यते ॥ ६ ॥ संदह्यमानसर्वांगेषामुद्धनाधिना ॥ करोत्यविरतं मूढो दुरितानि दुराशयः ॥ ७ ॥ आक्षिप्तात्मेन्द्रियः स्त्रीणामसतीनां च मायया ॥ रहोरचितया लापैः शिशूनां कलभाषिणाम् ॥ ८ ॥ गृहेषु कूटधर्मेषु दुःखतंत्रेष्वतंद्रितः ॥ कुर्वन् दुःखप्रतीकारं सुखवन्मन्यते गृही ॥ ९ ॥

यति तंतं भगवान् कालो धुनोति विनाशयति यत्कृते यन्निमित्तम् ॥ २ ॥ शोके हेतुः यद्यस्मात् सानुबंधस्य कलत्रादिसहितस्य देहस्य संबंधीनि गृहादीनि वसुद्रव्यम् अनुक्तसमुच्चयार्थश्चकारः ॥ ३ ॥ दुर्मतित्वं दर्शयन् दुःखं प्रपंचयति जंतुरिति चतुर्दशभिः ॥ ४ ॥ नारक्यां नरकाहारादिभिर्जातायाम् ॥ ५ ॥ निगूढमूलं प्रसृतमनोरथं हृदयं यस्य बहु मन्यते कृतार्थोऽहमिति श्लाघते ॥ ६ ॥ उद्धनाधिना पोषणचितया ॥ ७ ॥ दुराशयत्वमाह आक्षिप्त आत्मा इन्द्रियाणि च यस्य कया असतीनां पुंश्चलीनामपिरहसिरचितया संभोगादिरूपया मधुरभाषिणां शिशूनामालापैश्च सुखवन्मन्यत इत्युत्तरेणान्वयः ॥ ८ ॥ कूटाः वित्तशाठ्यादिबहुलाधर्मायेषु दुःखप्रधानेषु ॥ ९ ॥